

ДОГОВОР ЗА ДАР ВО МАКЕДОНСКОТО ПРАВО

Апстракт: Во овој труд предмет на разгледување и истражување е еден институт на договорното право, поточно договорот за дар. Трудот се обидува да даде една што е можно покомплетна правна слика за овој институт, истражувајќи ги облигационо-правните аспекти на овој институт, како преку законската регулатива, така и преку теоретските излагања, а од друга страна и преку испреплетувањата на овој институт со одредени стварно-правни и наследно-правни институти. Исто така, во трудот се прикажува и даночно-правниот аспект на договорот за дар, како и влијанието на паулијанската тужба врз судбината на договорот за дар.

Клучни зборови: *договор за дар, дарување, animus donandi, пренос на право на сопственост, паулијанска тужба.*

* * *

GIFT CONTRACT IN MACEDONIAN LAW

Abstract: In this paper, under consideration, is the research of one of the institutes of contract law, that the contract of gift. The paper tries to give a complete picture of this legal institute, exploring obligation aspects of this institute, both through legislation, and through theoretical lectures. On the other side there are aspects of interweaving of this institute with some institutes from the inheritance law and property law. Furthermore the paper presents a tax aspect of the contract of gift, and the impact of actio Pauliana over the fate of the contract of gift.

Keywords: *contract of gift, donator, gifted, animus donandi, property, actio Pauliana.*

1. Историски развој на договорот за дар

Дарувањето (donation), како правна работа врз основа на која бесплатно и доброволно се зголемува имотот на даропримачот, а се намалува имотот на дарувачот е позната уште во римското право. Меѓутоа, за разлика од основните договори на облигационото право, договорот за дар не се среќава меѓу самостојните правни работи сè до почетокот на

четврти век. Дарувањето морало да биде направено со намера за дарување (*cum animo danandi*) и без правни обврски, а можело да се состои во предавање одредени телесни ствари, простување долг, отстапување имотно право и слично. Најпрво, во рамки на старото римско право, дарувањето се правело во вид на стипулација (*stipulatio*), додека во класичното право, како резултат на слабеење на формализмот во римското право, веќе била доволна и неформална спогодба (*Pactum donationis*), а за Јустинијановото право карактеристичен е уписот во регистри во рамки на државни тела на договорите за дар од поголема вредност¹.

Договорот за дар денес го познаваат сите современи граѓански законици во светот, иако неговата регулатива се разликува од земја во земја.

Дел од законите од новиот век нашле своја примена и во нашата држава. На територијата на нашата земја по 1913 година, со оглед на фактот дека во времето на Кралството Југославија, во согласност со правниот партикулизам поставен на територијална и персонална основа, Македонија заедно со Србија претставувала посебно правно подрачје на кое се применувал српскиот Граѓански законик, договорот за дар бил регулиран според решенија што изворно потекнуваат од австрискиот Општ граѓански законик од 1811 година. Австрискиот законик доста прецизно го регулирал дарувањето во параграфите од 938 до 956. Во наредниот период на правната регулатива на договорот за дар влијаела една нова правна карактеристична за периодот по донесување на Законот за неважност на правните прописи донесени пред 6 април 1941 година и за време на непријателската окупација. Со него биле ставени вон сила сите правни прописи на Кралството Југославија донесени пред 6 април 1941 година (чл. 2), а правните прописи кои биле донесени за време на непријателската окупација биле прогласени за непостоечки (чл.1). За да не се остави новата држава целосно без правна регулатива, член 4 од истиот Закон давал можност правните правила кои биле ставени вон сила сепак да можат да се применуваат, само доколку не се во спротивност со Уставот и останатите важечки прописи, како и со начелата на уставниот поредок на ФНРЈ. Примената на правните правила, а преку нив и реинкарнацијата на австрискиот Општ граѓански законик и Српскиот граѓански законик која била присутна во правниот живот на подрачјето на поранешните југословенски републики повеќе од триесет години била завршена со стапувањето во сила на Законот за облигациони односи од

1) Види А. Romac, *Rimsko pravo*, Zagreb, 1981., str. 207.

1978 година². Денес, договорот за дар во нашето право е регулиран со Законот за облигациони односи од 2001 година.

2. Поим на договор за дар во македонското право

Поимната определба на договорот за дар во македонското право ја дава Законот за облигациони односи³ и во член 555. Според овој член со договорот за дар дарувачот се обврзува да му пренесе или му предава на даропримачот во сопственост определен предмет, или му отстапува некое право, или му отпушта долг, или му презема долг без надомест. Договорот за дар претставува правна основа за пренесување на правото на сопственост врз стварта од дарувачот на даропримачот. Од законскиот поим на договорот за дар произлегува дека истиот, од една страна, претставува правна основа за стекнување на право на сопственост врз ствар,⁴ додека од друга страна претставува основа за пренос на права, како резултат на промена на страните на еден облигационен однос по пат на цесија, односно преземање на побарување и преземање на долг. Како за илустрација само би напоменале дека во случај на цесија дарувачот од договорот за дар се јавува како стар доверител – цедент во еден веќе постоечки облигационен однос, додека даропримачот се јавува како цесионар или нов доверител во тој облигационен однос, а каузата во ваков случај на цедирање се нарекува *causa donandi*. Во случај на преземање на долг, пак, даропримачот се јавува како стар должник во еден веќе постоечки облигационен однос, додека дарувачот се јавува како преземач на долг, односно како нов должник во тој облигационен однос.⁵

Без оглед дали со договорот за дар се врши пренос на сопственост врз ствар или пренос на право, суштествено за овој договор е постоење на намера за дарување или *animus donandi* во секој случај, на страната на дарувачот, што води кон намалување на имотот на дарувачот и зголемување на имотот на даропримачот. Со оглед на тоа дека се работи за договор, за негова полноважност потребно е да постои, меѓу другите општи услови,

2) Односот на овој закон како сојузен закон спрема законите од оваа област на републиките бил уреден согласно со чл.281, ст 1 точка 4 од Уставот на СФРЈ и чл. 24 од Законот за облигациони одоси од 1978 год.

3) Сл. Весник на Р.Македонија бр.18 / 01, 4/02, 84/08, 81/09.

4) Според Законот за сопственост и други стварни права, чл.112, постојат четири правни основи на кои едно лице може да се стекне со право на сопственост во Р.Македонија – правно дело (во овој случај договор за дар), закон, наследување и со одлука на државен орган.

5) Повеќе за промена на страните кај облигациите кај Г. Галев, Ј.Дабовиќ Анастасовска, Облигационо право, Скопје, 2008, стр. 169-181.

и согласност на волјите, односно покрај волјата за дарување на страна на дарувачот потребно е да постои и согласност за примање на дарот од страна на даропримачот. Содржината на овој договор ја сочинуваат правата и обрските на овој договор

Договорот за дар е правен институт прифатен во сите модерни правни системи за кој може да се каже дека позитивно влијае на меѓучовечките односи, а особено на роднинските односи, со оглед на фактот дека најчесто овој договор се склучува меѓу лица во роднинска врска. Од друга страна, договорот за дар несомнено е и институт на правото кој многу често подлежи на злоупотреба и дарувачот често го користи за оштетување на доверителите во најширока смисла на зборот, поаѓајќи од класичните доверители во облигационите односи, потоа за оштетување на наследниците и на крајот државата. Водејќи се од ваквата состојба присутна во општествениот и правниот живот, договорот за дар го поврзуваме со еден облигационен институт создаден токму за да послужи во борбата против вакви злоупотреби на останати облигационо-правни институти – *actio Pauliana*, односно тужба за побивање на должникови правни дејствија. Така, доколку договорот за дар се користи со цел да се предизвика штета на другите учесници во облигационите односи, што воедно е спротивно на едно од основните начела на облигационото право – начело на совесност и чесност, под услови одредени со закон може да биде побиван. Дејството на побивањето во случај судот да го усвои тужбеното барање е тоа што правното дејствие (во нашиот случај тоа би бил договорот за дар) го губи дејството само спрема тужителот и само толку колку што е потребно за исполнување на неговите побарувања. За побивање на договор за дар може да се зборува во случај кога дарувачот се јавува како должник во некој веќе постоечки облигационен однос со трето лице – негов доверител. Во вакви услови, согласно со чл. 269 од нашиот ЗОО: *„Секој доверител чие побарување е втасано и без оглед кога настанало, може да го побива правното дејство на својот должник што е преземено на штета на доверителот“*. Во случај кога правното дејствие е договор за дар, освен општите услови што произлегуваат од оваа одредба – условот на втасаност на побарувањето и условот наинсолветност на должникот поради преземање на такво дејствие, не се бара исполнување на посебен услов, бидејќи договорот за дар се вбројува во бесплатните располагања. На овој начин договорот за дар, како бесплатно располагање, има различен правен третман во однос на товарните располагања. Да бидеме појасни би напоменале дека за побивање на товарно располагање потребно е да се во времето на располагањето должникот да знаел или можел да знае дека нанесува штета на доверителите, а и на третото лице во чија корист е

преземено располагањето требало да му биде познато или можело да му биде познато тоа,⁶ додека доколку се работи за бестоварни располагања се зема како апсолутна претпоставка дека се смета дека должникот знаел дека со преземеното располагање им нанесува штета на доверителите и за побивање на тие дејствија не се бара на третото лице тоа да му било познато или да можело да му биде познато⁷. За крај на излагањето за правното дејство на паулијанската тужба врз судбината на договорот за дар само би споменале дека тужбата за побивање може да се поднесе во рок од три години. Рокот од три години се смета од денот кога е преземено правното дејствие кое се побива, односно од денот кога требало да се преземе пропуштеното дејствие.

3. Стварноправни аспекти на договорот за дар

Разгледувајќи го договорот за дар од стварно-правен аспект можеме да изделиме неколку карактеристични прашања по повод кои се испреплетуваат овој договор и стварното право. Како прво прашање би го споменале стекнувањето на правото на сопственост во нашето право. Имено, постојат четири правни основи на кои едно физичко или правно лице може да се стекне со право на сопственост според домашното право – врз основа на закон, врз основа на правна работа, врз основа на наследување и врз основа на одлука на надлежен државен орган.⁸ Стекнувањето право на сопственост врз основа на правно дело ги опфаќа меѓу другото, договорите како двострани правни дела и тоа оние договори кои претставуваат основ за пренесување на правото на сопственост врз ствар, односно договор за продажба, размена, дар, заем и отстапување на имот за време на живот.⁹ Од горенаведеното произлегува дека договорот за дар, како вид на правно дело претставува и вид на договор во рамки на класификацијата на договори кои се правна основа за пренесување на правото на сопственост врз ствар. Во стварното право ги наоѓаме одредбите кои се однесуваат на преоѓањето на сопственоста од дотогашниот сопственик на стекнувачот, што настанува само на начин определен со закон. Општа стварно-правна одредба, што воедно се однесува и на договорот за дар, во поглед на стекнувањето на

6) Освен ако третото лице е брачен другар на должникот, негов роднина во права линија неограничено или по странична линија до четврти степен, или сродник од овие степени на брачниот другар на должникот.

7) Чл. 270 ст.3 од ЗОО.

8) Чл. 112 од ЗСИДСП

9) За овие договори види повеќе во Г. Галев, Ј. Дабовиќ-Анастасовска: Облигационо право, Скопје, 2008, стр.478

право на сопственост врз основа на правно дело е дека истото не влијае на правата на трети лица на таа ствар, освен ако со закон поинаку не е определено. Од стварно-правна гледна точка можеме да кажеме дека со оглед на моментот на стекнување на сопственост, во нашиот случај врз основа на договор за дар, стекнувањето на сопственост се одликува со две фази: постоење на правна основа или *justus titulus* и правовалиден начин на пренос на сопственоста или *modus acquirendi*. Со оглед дека во конкретниот случај договорот за дар претставува *justus titulus*, *modus acquirendi* се разликува во зависност од тоа дали се работи за подвижна или недвижна ствар. Доколку се работи за подвижна ствар, *modus acquirendi* претставува предавањето на стварта во владение, а доколку се работи за недвижна ствар *modus acquirendi* претставува запишувањето на правото на сопственост во јавната книга или друг соодветен начин определен со закон.¹⁰

Во случај кога при стекнување на сопственост се остварила првата фаза – постоењето на правна основа, а отсутствува втората фаза која го чини стекнувањето правовалидно – *modus acquirendi* зборуваме за претпоставениот сопственик. Претпоставениот сопственик е лице кое прибавило индивидуално определена ствар врз правна основа, пример договор за дар и на законит начин, а не знаело и неможело да знае дека не станало сопственик на стварта. Во рамки на одредбите за заштита на правото на сопственост предвидена е тужбата на претпоставен сопственик (*actio Publiciana*) уредена со чл. 160 од нашиот ЗСИДСП, замислена како институт кој треба да ги заштити правните интереси на овие лица и за нив предвидува право да бараат поврат на стварта и од совесниот држател кај кого стварта се наоѓа без правна основа или по послаба основа. Од друга страна, *„кога две лица се сметаат за претпоставени сопственици на иста ствар, посилна правна основа има лицето кое стварта ја стекнало товарно во однос на лицето кое стварта ја стекнало безтоварно. Ако правните основи на овие лица се со иста јачина, првенство има лицето кај кое се наоѓа стварта“*.¹¹ Причината поради која ја подвлекуваме оваа одредба е тоа што истата ја решава колизијата на права во корист на правото стекнато товарно, на пример врз основа на договор за продажба, во однос на правото стекнато безтоварно, на пример врз основа на договор за дар, како и колизијата во случај и двете правни основи да се безтоварни, на пример два договори за дар на иста ствар, во корист на лицето кое ја има стварта во владение.

10) Чл. 148 од ЗСИДСП

11) Чл. 160 ст. 2 од ЗСИДСП

4. Наследноправни аспекти на договорот за дар

Во рамките на нашето наследно право постои институт на нужно наследување во рамките на кој доаѓа до испреплетување на договорот за дар со начелата на наследното право, во кој процес договорот за дар трпи одредени промени во поглед на својата егзистенција. Според Законот за наследување од 1996 година, кој претставува *lex generalis* во наследното право, како подарок се смета: „...и откажување од права, простување на долг, она што оставителот му го дал на наследникот за време на својот живот на име наследен дел или заради основање или проширување на домаќинство, или заради вршење на занимање, како и секое друго располагање без надоместок“.

Со цел да ги заштити нужните наследници, Законот за наследување во чл. 33 предвидува вредноста на сите подароци кои ги направил оставителот на каков и да било начин во последните 90 дена од својот живот да се земе предвид при утврдување на вредноста на оставината при пресметување на нужен дел. Уште повеќе, во случај на повреда на нужен дел, според чл. 39 од Законот за наследување, најпрво располагањата направени со тестамент се намалуваат, а доколку нужниот дел со тоа нема да се намира, подароците сторени во последните 90 дена од животот на оставителот ќе се вратат онолку колку што е потребно за да се дополни нужниот дел. Подароците се враќаат според одреден редослед, почнувајќи од последниот подарок, па понатаму обратно од редот по кај се дадени, а подароците кои се дадени истовремено се враќаат сразмерно. Во секој случај, би напоменале дека за да дојде до враќање на подароци е потребно нужниот наследник, на кој му е повреден нужниот дел, да поднесе тужба за враќање на подароците во рок од три години од смртта на оставителот, односно од денот кога решението за неговото прогласување за умрен, односно решението со кое се докажува неговата смрт станало правосилно. По истек на овој рок настанува застареност на правото. Согласно со судската пракса на Врховниот суд на Р.Македонија застареноста на правото да се бара намалување на располагањата со договор за подарок се прекинува со поднесување на тужба со која нужниот наследник бара да се утврди ништовност на договорот за подарок и започнува да тече одново по завршување на спорот за поништување на договорот за подарок.¹² Како активно легитимирани лица во оваа постапка се јавуваат нужните наследници и правото да упатат до судот вакво тужбено барање е лично право кое не преминува на наследниците на нужниот наследник. Притоа, во рамките на постапката за расправање на оставината, нужниот наследник

12) ВСМ, Рев. Бр. 84/81 од 03.09.1981 година, Зб. ВСМ – III – БР. 26

ќе може да го истакне барањето за враќање на подароците само против лицата кои како сонаследници учествуваат во постапката за расправање на оставината. Против други лица кои се пасивно легитимирани за барањето за враќање на подароците, ова барање може да се истакне само со тужба во парнична постапка. Оваа тужба има кондемпнаторен карактер и во случај на нејзина основаност таа води кон намалување на располагањата што оставителот ги направил со договор за подарок, во целост или делумно, односно онолку колку е потребно за исполнување на нужниот наследен дел.

Од друга страна, подароците кои еден нужен наследник ги примил за време на живот на оставителот од него се засметуваат во нужниот дел на овој нужен наследник, па дури и во случај кога оставителот наредил одредени подароци да не му се засметуваат на нужниот наследник во неговиот наследен дел¹³. Положбата на законскиот наследник, во услови на законско наследување во овој поглед се разликува од положбата на нужниот наследник. Во услови на законско наследување исто така постои засметување на подароците, односно според чл. 50 ст.1 од ЗН: *„На секој законски наследник му се засметува во наследниот дел сето она што го добил на подарок од оставителот на каков било начин“*. Разликата се состои во тоа што волјата на оставителот одреден подарок што за време на својот живот го направил во однос на законскиот наследник да не биде засметан во наследниот дел се почитува и од страна на законот¹⁴ и во ваков случај законскиот наследник го задржува подарокот и учествува со другите наследници во делбата на оставината како да немало подарок. Единствено, во наследниот дел на законскиот наследник, не му се засметуваат вообичаените помали подароци, односно подароците направени по подод родендени, дипломирање, благодарност и слично, а кои немаат некоја позначителна вредност согласно приликите, времето и средината во која се направени.

Останувајќи на теренот на наследното право би напоменале уште еден институт со кој се испреплетува договорот за дар, а тоа е договорот за отстапување на имот за време на живот. Се работи за договор кој е регулиран со нашиот Закон за облигациони односи. Според поимната определба на овој договор во чл. 1022: *„Со договорот за отстапување на имот за време на живот, отстапувачот се обврзува да им го отстапи целиот свој имот или дел од имотот на потомците“* што укажува на наследно-правното дејство кое го предизвикува овој договор и со тоа овој

13) Види чл. 38 став 3 од ЗН.

14) Чл. 50 ст. 3 од ЗН.

договор добива свое место и во наследното право. Од друга страна, овој договор многу лесно може да премине од наследно-правната сфера во чисто облигациона област бидејќи во услови кога со отстапувањето не се согласи некој наследник, тогашделовите од имотот што се отстапени на другите наследници се сметаат како подароци дадени на наследниците. На ист начин ќе се постапи и ако на отстапителот поотстапувањето му се роди дете или се појави наследник што бил прогласен за умрен.¹⁵ Притоа, само за појаснување, би споменале дека се работи за согласност на сите потомци и брачниот другар на оставителот кои според законот ќе бидат повикани да ја наследат неговата оставина.

Испреплетувањето на договорот за дар и наследувањето е направено и на други места во нашето законодавство, што дополнително укажува на нивната блискост. Така, ако го земеме за пример Законот за даноци на имот („Службен весник на Република Македонија” бр. 61/04, 92/07, 102/08, 35/11 и 53/11) воочливо е во одредена мера изедначување на овие два институти во поглед на правните последици што тие ги предизвикуваат во даночната сфера, што довело до тоа овој закон да зборува за данок на наследство и подарок како една единствена категорија.¹⁶ Така, Законот зборува за единствена категорија кога го уредува предметот на оданочување кај наследувањето и кај подарокот, кој и во двата случаја се состои во недвижен имот и право на плодот и користење на недвижен имот, кои наследниците односно примателите на подароци ги наследуваат, односно примаат врз основа на Законот за наследство, односно договорот за подарок, како и во готови пари, парични побарувања, хартии од вредност и друг подвижен имот, ако пазарната вредност на наследството, односно договорот за подарок е повисока од износот на едногодишната просечна плата во Република Македонија во претходната година, според податоците на Државниот завод за статистика.¹⁷ Основа на данокот на наследство и подарок претставува пазарната вредност на наследениот, односно на подарок примениот имот во моментот на настанувањето на даночната обврска, намалена за долговите и трошоците што го товарат имотот кој е предмет на оданочување.

15) Види чл. 1025 од ЗОО.

16) Иако на одредени места каде природата на институти го бара тоа, Законот ги одделува и предвидува различна регулатива, пр. кога станува збор за настанување на даночната обврска регулирано со чл. 15, каде што согласно спецификите на двата институти се предвидени различни моменти на настанување на даночната обврска.

17) Види чл. 10 ст. 1 и ст. 2 од Законот за даноци на имот („Службен весник на Република Македонија” бр. 61/04, 92/07, 102/08, 35/11 и 53/11).

Во поглед на даночните ослободувања овој закон, во чл.17 предвидува дека данок на наследство и подарок не плаќа:

1. Наследникот, односно примателот на подарок од прв наследен ред.
2. Наследникот, односно примателот на подарок од втор наследен ред на еденнаследен односно на подарок примен стан, односно семејна станбена зграда ако сооставителот односно давателот на подарок живеел во заедничко домаќинствонајмалку една година пред смртта на оставителот, односно во моментот на приемот наподарокот, под услов тој и членовите на неговото семејство да немаат друг стан, односно станбена зграда.
3. Наследникот, односно примателот на подарок од втор наследен ред на којземјоделството му е основна дејност што ќе наследи, односно прими на подарокземјоделско земјиште и економски згради, ако со оставителот, односно давателот наподарокот живеел во заедничко домаќинство најмалку една година пред смртта наоставителот, односно во моментот на приемот на подарокот.

Од друга страна стапките на данокот на наследство и подарок се пропорционални иразлични во зависност од наследниот ред.Данокот на наследство и подарок за обврзник од втор наследен ред сепресметува по стапка од 2% до 3%, а за обврзник од трет наследен ред или обврзниккој не е во сродство со оставителот данокот се пресметува по стапка од 4% до 5%,¹⁸ што уште еднаш укажува на еднаквиот третман што наследувањето и подарокот го имаат во даночната сфера.

Заклучок

Како институт, договорот за дар има долга историја која датира уште од старото римско право, за да денеска го среќаваме како именуван и добро познат договор во сите модерни правни системи, иако неговата регулатива се разликува од земја во земја. Конкретно, според нашето позитивно право, со договорот за дар дарувачот се обврзува да му пренесе или му предава на даропримачот во сопственост определен предмет, или му отстапува некое право, или му отпушта долг, или му презема долг без надомест. Без оглед дали со договорот за дар се врши пренос на сопственост врз ствар или пренос на право, суштествено за овој договор е постоење на намера за дарување или *animus donandi*. Иако договорот за дар е правен институт за кој може да се каже дека позитивно влијае на меѓучовечките односи, а особено на роднинските односи, со оглед на фактот дека најчесто

18) Висината на стапките со одлука ја утврдува советот на општината.

овој договор се склучува меѓу лица во роднинска врска, несомнено е и институт на правото кој многу често подлежи на злоупотреба и дарувачот често го користи за оштетување на доверителите во најширока смисла на зборот, поаѓајќи од класичните доверители во облигационите односи, потоа за оштетување на наследниците и на крајот државата. Правен институт на облигационото право кој служи за борба против оваа појава е *actio Pauliana* односно тужба за побивање на должникови правни дејствија. Како бестоварно располагање, во случај на побивање на должниково правно дејствие кое се состои во договор за дар, се зема како апсолутна претпоставка дека должникот знаел дека со преземеното располагање им нанесува штета на доверителите и за побивање на договор за дар не се бара на третото лице тоа да му било познато или да можело да му биде познато. Од стварно-правен аспект договорот за дар претставува договор кој претставува основа за пренесување на правото на сопственост врз ствар, исто како и договорот за продажба, размена, дар, заем и отстапување на имот за време на живот. Моментот на стекнување на сопственост, се одликува со две фази: постоење на правна основа или *justus titulus*, во овој случај полноважен договор за дар и постоење правовалиден начин на пренос на сопственоста или *modus acquirendi*, односно предавање кога се дарува подвижна ствар и упис во јавна книга кога се дарува недвижност. Во рамките на нашето наследно право постои институт на нужно наследување во рамките на кој доаѓа до испреплетување на договорот за дар со начелата на наследното право, во кој процес договорот за дар трпи одредени промени во поглед на својата егзистенција. Така, во случај на повреда на нужен делнајпрво располагањата направени со тестамент се намалуваат, а доколку нужниот дел со тоа нема да се намири, подароците сторени во последните 90 дена од животот на оставителот ќе се вратат онолку колку што е потребно за да се дополни нужниот дел. Подароците кои еден нужен наследник ги примил за време на живот на оставителот од него се засметуваат во нужниот дел на овој нужен наследник, па дури и во случај кога оставителот наредил одредени подароци да не му се засметуваат на нужниот наследник во неговиот наследен дел. Испреплетувањето на договорот за дар и наследувањето е направено и на други места во нашето законодавство, што дополнително укажува на нивната блискост, како на пример во Законот за даноци на имот.

Користена литература

- Bikić A.: Obligaciono pravo, opći deo, Sarajevo, 2007;
- Perkušić A., Ivančić B.: Ugovor o darovanju nekretnine de lege lata I de lege ferenda – pobivanje paulijanskim tužbama, naslednopravni I poreznopravni aspekti, Zbornik Pravog fakultet Sveučiliste Rijeka (1991) v. 26, br. 2, 901-932 (2005);
- Romac A.: Rimsko pravo, Zagreb, 1981;
- Zimmermann R.: Roman law, contemporary law, European law:the civil tradition today, 2001;
- Zimmermann R.: The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition, Oxford;
- Антић О.: Облигационо право, Београд, 2009;
- Галев Г., Дабовић – Анастасовска Ј.: Облигационо право, Скопје, 2008;
- Закон за наследување (Сл. Весник на Р.Македонија бр. 47/96 од 12.09.1996 година);
- Закон за облигациони односи (Сл.весник на Р.Македонија бр.18 / 01, 4/02, 84/08, 81/09);
- Закон за сопственост и други стварни права (Сл. весник на Р Македонија” бр. 18 од 5.03.2001 год.);
- Законот за даноци на имот (Службен Весник на Република Македонија” бр. 61/04 , 92/07, 102/08, 35/11 и 53/11).
- Лоза Б.: Облигационо право, општи дио, Београд, 2000
- Перовић С. (главни редактор): Коментар Закона о облигацио-ним односима, I књига, Београд, 1995;
- Радишић Ј.: Облигационо право – општи део, Београд, 2004;
- Чавдар К.: Закон за облигациони односи – коментари, објаснувања, практика и предметен регистар, Скопје, 2000;
- Чавдар К.: Коментар на Законот за наследување - со обрасци за практична примена, Скопје, 1996;